

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

10. De Exordijs in demonstratiuo genere, & historijs, fabulis & exemplis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

Dion. Prusæus in olympico.

dium, fit à communi pudicitie laude. Castitatis, & pudicitie cultus, vnica res est, & vera foeminarum commendatio, & insigne mulieris laudis monumentum.

Alterum est. Cum ab ipsa hypothesi gradimur ad thesin, & rem initio dicendi proponimus, vel potius primis lineamentis adumbramus, sine tamen vlla insinuatione. Tale mihi Areopagitarum patronorum exordium simplex, & concisum fuisse videtur. Vt, viduam hæredes mariti arguunt, & adulteram, & cædis mariti participem fuisse. Sic, caussa hæc agitur aduersus mulierem, & adulteram, & cæde mariti insignem. Titia non modò constante matrimonio, thori genialis calcato scedere turpiter se prostituit, sed & intra annum iustus libidine peccauit in cineres mariti. Deinde crimen communiter exaggeratur.

Hæc igitur exordia maximè propria, cætera tamen, quæ ab alijs adiunctis ducuntur, vt personarum, & locorum non sunt contemnenda, si modo communia rarè quibusdam ornamentis illustrentur, quod quo pacto fieri possit, hic subijcio, cum aliqua exemplorum varietate.

De exordijs in demonstratiuo genere, ab historijs, fabulis, & exemplis.

C A P V T X.

Demonstratiuum genus, vt natum est ad pompam, exordiorum flore, præter cætera vestiri, atque ornari solet.

Sumuntur autem ab adiunctis personarum, rerum, locorum, temporum, & ea satis crebra sunt, quæ per insignem aliquam historiam fiunt, cui statim propria redditio accommodatur, quod si bellissimè fiat, specimen habet eruditionis, & ingenij: Contra si tortum, si intrusum, si nimis affectatum, inueniuntur stylum sapit.

Exempla nonnulla suggeram, quæ passim vsurpari video, quanquam hanc exordienditationem, haud vbique probauerim.

Adiuncta persona Oratoris.

Si se tenuem in dicendo profiteri velit, & concursum auditorum habeat, qui eum circumstant, ament, suspiciant, exordiat à similitudine nocturæ, vt est apud Dionem Prusæum in olympico.

Αλλ' ἡ τί λεγόμενον, ἔσ' ἀνδρες, ἐγὼ καὶ παρ' ὑμῖν, καὶ παρ' ἑτέροις κείσιν, πτόνον, αὐτὸ τὸ γλαυκὸς ἀτ. ποτὸς παράδοξον πῦθ' εἰκίνη γὰρ οὐδὲν ἔφατ' ἑτέραμ αὐτῶν, οὐσαν οὐδ' ἐβέλτιον. τὸ ἔδοξ' ἀλλὰ τοιαύτην ὁμοίαν ἰσμεν, ὅταν δ' ἴδωσθε φθ' γῆρας λυφρόν, καὶ αὐδαμῶς ἠδὲ, περιπατοῦσιν τὰ ἀλλὰ ὄρεα ὄραν δὲ ἴδω μόνον τὰ μὲν, καὶ ζῆζόμενα ἐγγὺς τὰ δὲ πύκλω, περιπτόμενα, ἕως μέρ' ἐμοὶ δοκῶ, κατατρονῶτα τῆς φαυλότητι καὶ τῆς ἀδυνείας. οἱ δὲ ἀνθρώποι φασί, ὅτι δαυμάζει τὴν γλαυκῶν τὰ ὄρεα. πῶς δὲ οὐ τῶν τῶν μάλ' ὄραντα δαυμάζει, καλὸ μούτω καὶ πικίλον. ἐπεὶ δὲ αὐτὸν καταμύβον καὶ ὅπ' ἐκινούσιν τὸ κἀλλ' ἔσ' τῶν πικίλων, ὅταν ἀβέβηται πρὸς τὴν δόξαν. νακλάσας τὴν οὐρανὸν, καὶ περιήτας αὐτῶν πανταχῶθεν ὡσπερ εὐσπῆδες ἐξ ἔσθου, ἢ ἐν γῆσιν ἢ ἐν ἀέθροις οὐρανὸν πικίλον ἔσθου, &c. quæ sic παραφρασεως expono.

Mi verò (Audit humaniss) absurdum illud, & incredibile, quod de noctua narratur, & hic apud vos, & apud alios complures accidisse video. Illa enim quum cæteris volucribus sit, neque sapientior, neque formosior, sed talis qualem nos sæpe vidimus, quando forte vocem fundit mœstam, prorsusque insuauem, circumstant alie aues, imò simul, atque eam conspexerunt, partim propè assident, partim in orbem circumuolant. Quid verò Iunoniam auem pulchellum illum pauonem; qui gemmat floribus, nitet purpura, micat auro, stellis radiat, qui dum se infringit, rotat, delicias agit, & conchata caudæ volumina explicat, magnificentissimum theatrum, aut cælum ipsum micantibus stellis vndiq; vermiculatum, spectatorum oculis subijcit; non ita admirantur, non fractos Iulcinia modulos, non moribundioloris voces, ipsa suauitate dulciores, tanto pe-re suspiciunt: Sic vos quoque cum tota mœna habeatis spectacula, tot acroamata, tot Rhetores, tot Poetas, vos tamen me, cum erudissimis hominibus minimè comparandum circumstantis, & summa benivolentia complectimini.

Pauo theatrum sibi spectabile & cælum in cauda constituit.

Redditio.

Idem: verū iudicat. l. 1. c. 14.

Exordium à fabula nocturna.

Ab adiunctis, item Oratoris.

SI parvus corpore, & primo aspectu vilis, præter expectationem aliquid sublimius aggredi videatur. Ita poterit exordiri à venusta historia Luciani, quam stylo oratorio sic reddo.

Lucianus de saltatione. Exordium ab historia de saltate Hectorem.

Antiochiam locum nobilem, celebrem quodam urbem, & copiosam audivistis, ac quid de Antiochenis sim narraturus, nemo vestrum fortasse cognovit. Fuerunt illi non solum vernula urbanitatis, sed & saltationum ut scenica urbs ferebat, quam studiosissimi, tum in iudicando ita acres, ut exilia quæque ad censuram reuocarent suam. Illic histrio sane non inuenustus, sed ut bellissimis ingenijs, amplam istam corporis speciem, plerunque natura denegavit, corpore erat perpusillo. Hic cum in scenam prodijisset Hectorem saltaturus, omnium exclamatio audita est: *Hectorem expellabamus, Asryanactem videmus*, quod ridiculum si quis in me non magna expectationis homulum, festiuius hodie torqueret, ferrem natura vicem, neque hominis urbanitati succenserem, sed tamen oratum vellem, ne quid ante datam saltationem diceret.

Si alteri succedat Oratori, cuius commendare velit virtutem.

Philostratus in Scopeliano. Exordium successoris in laudem antecessoris.

Polemonem illum ferunt cum ei singulari omnium consensu honorifice legationis munus obtigisset. In qua ut cætera erant egregia, tum illud non postremum, quod Scopeliano viro sapientissimo, celeberrimoque imprimis oratori succederet, antequam se accingeret ad iter conceptis verbis orasse, ut Scopeliani Suada sibi adesset, deinde generosum senem suauiter ut solebat complexum, dixisse verbum Homericum.

Δὸς δὲ μοι ἄμολοι, ἢ ἄσά τῶ χεῖρα δαρηχθῆναι

Photius in epistola ad Ioannem. Exordium à Cicada Eumomij & Eumomij cicada. Cicada Eumomij.

Quod mihi hodierno die (Audit.) video versusurpandum. In simili genere est Eumomij Patrium cada. Ferunt in Eumomij Cytharcedi lyra Cicadam olim confedisse, & quacunq; poterat vocula cæterarum fidium delicatissimos concentus prosequutam. Simili profecto ratione cum tot tibi egregij Poetæ blandissimos ci-tharæ neruos impellentes encomia recinerint. Ego licet tenuis, amoris tamen, & studij plenius accedo, & eorum ego voces conlector, &c.

Adiuncta rerum in re graui, & magnifica, ut Exordium in laude maximi viri.

Lucium Acemilium ferunt cum beatam plam illam Elei Iouis imaginem vidisset, diu attento similem hæsisse, tandemque in eas voces ab Acemilij erupisse, Papæ solus Phidie Iupiter-Homerici dicto. Iouis maiestatem complexus est. Ego verò Polybius, minimè dubitem, hoc ipsum de Scipione ve-rius asfirmare: Solus quippe potuit tantam, Iupiter tamq; illustrem diuinatum virtutum effigiem mortalium oculis aspiciendam in mortali corpore proponere. Nullus vero est adeo disertus, qui eius dignitatem, laudes, & decora, satis ornate complecti possit. Quid igitur? Ego ne rudis declamator, &c.

Item,

Marathoniam pugnam (auditores) summa armorum dimicatione à Græcis, barbarisque à Marapugnatam sapius audivistis, at nec mediocri theonia ingenij contentione scriptam accipite. Sunt pugna enim ex tota Græcia, quæ politicissimis semper ingenijs floruit, trecenti homines delecti, qui quod fortissimi bellatores gladio fecissent, eum nostrum redirent, gloriosorem aliquanto campum in hodierno argumento inuenirent.

In laude cuiusdam virtutis, & exhortationibus.

Campasphem egregia imprimis corporis venustate formam Alexander ille magnus sive Paphabebat in delicijs, quam dum Apellis opera pingi curat, ut erat pictor homo mollioris ingenij, neque nimis austerus ad amores, ex puellæ oculis, quos propius intueretur, ignem deriuat in pectus, & sui operis amat exemplar. Neque ego, audit ita ferus ero, & ferentis, qui dum egregiam virginem, castitatem, nominat dico, mea orationis coloribus exprimo, eius amoris facibus incendi me, & vos pariter non facile pariar.

Ab inauribus Atheniensium.

Diuina illa verè, & Phœbi tripode digna sum vox, qua olim Athenienses oraculum mouisse narrat Atticæ tacundie facile princeps Dion. Dion Chrysostom. Cum enim sedulo quaerentis vinceret ciuitatem, ferretur numen respondisse beatam fore temp. si liberorum auribus, expressum quod omnium pretiosissimum est appendebant auro, & gemmis onerabant, hoc rati in omnium rerum natura esse præstantissimum, &c.

& ita Phrygum, Lydorum, Arabum effeminatos pusiones, non Athenienses facere videbantur. Ego verò, &c.

Tibicinis iudicium. Tibicen valde sapiens (audit.) discipulos auditum mittebat ineptissimos quosq; tibicines, vt ex eis quo pacto canendum non esset intelligerent, redeuntes deinde omnes perfectę artis numeros edocebat, vt quomodo canendum esset ediscerent. Et nos ex quotidianis aliorum vitijs satis, superque quid minime faciendum esset vidimus, nunc autem si placet, quid ad felicitatem obtinendam, quam se cupere omnes dicunt, paucos scimus quærere, maximè expedit contemplantur.

Loci dignitas.

Babyloni. Quantum terrore ad dicendum accedentibus affertret Babylonicum illud *discoferium* ex saphirinis lapidibus conflatum, in quo mirum dictu, inter cęrulei coloris nubes illicibus aureis interstinctas prominētes ex lacunari Deorum effigies pendeabant, norunt sapientissimi oratores, qui illo in loco dixerunt. Mihi verò, & huius loci religio, & vester omnium confectus tantum affert timoris, quantum ad oratoris bene nauı debilitandam industriam sufficiat.

Loci vilitas, sine molestia.

Scopeliani. Scopelianus (auditores) cum rogaretur à Clazomenijs, vt in eorum vrbe declamaret, non canit, inquit, Philomela in cauea. Et hoc à me ita dictum velim, non quod hunc locum contemnā, est enim honestus & celeberr, sed quod me dum impensus vos diligo, tot inuidorum vexationes exercent, vt ingenium incertoribus, quasi piscis retibus implicatum agrę seles possit expedire.

In laude funebri.

Dian. Pri. Mihi verò quid dicam (auditores) in mentem non venit, ita me repentini mali turbo percussit, & stupore sensus confudit. Desideratis verba, at nihil præter lachrymas habeo, & suspiria. Est certè iniqua consuetudo, quam in istis laudationibus obsetnamus, dicere iubemus eos, quibus flere magis conueniret, & eloquentiam requirimus, vbi quantum viget dolor, tantum extabescit ingenium.

Vellem Dij fecissent immortales (P. C.)

Qu. Phil. 9 vt viuo potius Seruio Sulpitio gratias ageremus, quam mortuo honores quæreremus.

Mortuos quidem istos flere facile est, at laudare difficillimum, qui enim à natura indrum viuendi desiderium aspersionati sint, & occumbere honestè, quam afflictam Gręcię fortunam cernere maluerunt, an non eam suę virtutis memoriam reliquere, quam nulla complecti possit oratio.

In inuestiua. In vituperio iniquissimi hominis.

Rediret vtinam in hanc vitam Parthasius, qui Demon illum Atheniensem, tam ingenioso olim argumento, tam subtili artificio depinxit, variū, iracundum, iniustum, inconstantem, feroce, amantem, furiosum, & si quis alius color est, quo immane portentum exprimi possit, inueniret in hoc homine satis argumenti ad similem tabulam. Ita enim sceleratus est, vt dubitem an ipse ex vitijs totus, an ex eo vitia nata sint, atque profecta.

Breuem historiam refert Pausanias (auditores), breuem sed argutam, quam & me narrare vt spero iuabit, & vos audiuisse nunquam pœnitebit. Aranea, inquit, apud Boetios, dum ipsi innocentia simul atque otio floerent, ad legisera Cereis templum, telas nuceo candore amabiles texerant; postquam verò deprauati ipsi, & bello ardere cœperunt, textrices stamina non vt antea candida, sed attri coloris nube infuscata eodem in loco fixerunt. Et hoc mihi liceat apud vos profiteri (audit humaniss.) Ego huius laudator fui, atque amicus, quando ipse virtutis, pacis & concordie fuit. Nunc autem postquam scelere, & maleficio inquinatus detestabili in omnes bonos odio flagrare cœpit, mutata ratio est, ad huius legisera Themidis templum, nigram & dentatam afferro orationem, vt ipse niger est, & dentatus, si tamen carbonem inueniam, qui eius fuliginem exprimere possit.

Demosth. in laudatione suæ mori.

Demus. Zensidius. & Zens. Demus. Plin. l. 35. c. 10.

Pausan. in Boætijs. Aranea. Thebanorum.

De deliberatiuo.

C A P V T X I.

IN deliberatiuo exordia graui esse oportet, nec tamen curiosius elaborata, nihil velat ab exemplo aliquando incipere, vt si quis rem honestam, & vtilem proponat apud generosos auditores. Ita poterit exordiri. Timotheum quondam illum Tibicinem ferunt, cum primum Alexandro Regi artis suę specimen exhiberet, cecinisse iuxta illius mores.

Exordia in deliberatiuo. Timoth. Tibicen. Alexandri generosi mores.